

Világszemle

Voltak sötét korok, amikor az ököl volt az egyedüli jog. Akinek ereje volt, nyers ereje, kemény ökle, vagy legendó számú zsoldosa, az tehetett, amit akart. Rabolt, gyilkolt, erőszakoskodott. Éles nyila, nehéz kardja, gyors lova, egyszerűen: minden joga meg volt hozzá.

És ha erre a korra gondolunk, mégis csak bizonyos megnyugvással kell megállapítanunk: más ez a mi időnk.

Mert mit is érnének — mondjuk — a lovagvárok most, mikor pártonnás repülőbombával könnyen levegőbe repíthetők? Vagy hogy póruljárnának a kereskedők árúszállítmányát megtámadó kőborok ma, a géppuskákkal, kézigránátokkal felfegyverzett vámőrök korában. Sőt, már annyira haladtunk, hogy az egykor szegény, kis vagyonáért és életéért remegő kereskedő, vagy iparos egész hadseregeket mozgósíthat. Csak próbálják holmi kőborok az ő érdekeit megsérteni! Ha kell, hát ágyúval nyit maga előtt utat.

Ez azonban már csak a végső eszköz. Mai kifinomult kultúránk megdöbbenne ettől a lehetőségtől. Itt már erkölcsi megfontolások is szerephez jutnának. . . . Mindenesetre előbb civilizáltabb módszereket kell alkalmazni. Hisz az ellentétek szép szóval, rábeszéléssel mindig elsimíthatók. Utóvégre emberek vagyunk.

És csakugyan. A jó szó, a rábeszélés csodákat műveltet az emberrel. Mi több, emberekkel, nemzetekkel, országokkal. Rövid egy év leforgása alatt négy európai ország jó szóval, rábeszéléssel, hosszas lelkigyakorlatok után öngyilkosságot követett el. A kis nemzetek egész sora pedig valósággal életűnt lett.

S végeredményben ki tehet róla? Az, aki erre rábeszélte, vagy az, aki elkövette? Hisz mindkettőt a jóakarát, belátás és humanizmus vezette: az emberiséget akarták megmenteni a pusztító háborútól.

Az utóbbi pár esztendő alatt nagyon sokszor mentették meg a világbékét és az emberiség megváltóinak száma is szinte ijesztően megszorodott. Minden nagyhatalom, — mert egy megváltó csak nagyhatalom élén állhat — rendelkezik legalább 2—3 hivatalos és több hivatalos megváltóval. Mindegyiket az emberi nem iránti szeretet vezérli. Vannak, akik nagy áldozatokra is hajlandók, pl. az angolok, ha az áldozat valami távolabbeső kis ország és nem érinti érzékenyen világhatalmi, megváltó törekvéseiket.

Az emberek azonban hálátlanok. A kiszemelt áldozatok sokszor lázadnak és nem akarják a kiszabott szerepet — ahogy illik — végigjátszani. Azok is, akiket a lassú kínhalál már kikezdett, s azok is, akiket csak az imént kötözték meg, hogy a veszthelyre vigyék.

Bármily nagyszabású ünnepek keretében ünnepeltette magát Francó, a talaj még forró és az áldozat; a nép még mindig nem nyugodott bele a nagyok által intézett és elintézett, véres sorsába. Akármilyen teletüdővel is ordítottak heil-t Bécsben, csendesen működő, lappangó erők állandóan dolgoznak a mai rend-

szer ellen. Csehszlovákiában már lövöldöznek és bombák robbannak, s Albániában a hegyi partizánok szervezkednek. De a kiszemeltek is csak durva erőszakkal elegendő fortélyal lehet áldozatra bírni.

★

Pár héttel ezelőtt minden műkedvelő politikus Danzig elestére tippelt. És valóban: a helyzet nagyon hasonlított a múlt év tavaszán folytatott harchoz, amikor a szudéta-vidék sorsa forgott kockán. Határincidensek, tiltakozó jegyzékek, katonai diszszemle és felvonulások, különböző óvintézkedések, szóval minden megtörtént, ami ilyenkor történni szokott, hogy a kedélyeket felcsigázzák és háborús hangulatot teremtsenek.

A helyzet azonban hirtelen megváltozott. Az utóbbi két hétben békésebb hangok hallatszanak Berlinből és homályos célzások tárgyalások folytatására. Mintha a tavaly május 21-iki eset megismétlődött volna. Persze enyhébb formában, mert azóta a németek is tanultak és ügyes diplomáciai manőverekkel visszavonulási lehetőségekről is gondoskodtak.

Milyen erők játszottak közre, hogy a danzigi kérdés ilyen fordulatot vett? Ha összehasonlítást teszünk a 38-as májusi események és a mostaniak között, először is számba kell vennünk a mindkét oldalon felsorakozott erőtevényezőket.

Csehszlovákiát annak idején kettős megsegítési szerződés védte. Egyrésztől a Szovjet, másrésztől Franciaország vállalták magukra a kötelezettséget, hogy a kis közép-európai államot ki nem hívott támadástól megvédik és a szerződő felek egymást kölcsönösen támogatják. Egész védelmi rendszer, kiépített állásokkal és széles hálózattal nyúlt nyugatról kelet felé és nagyban megkönnyítette a németek munkáját. A III. Birodalom ezzel szemben majdnem egyedül állott. A lengyel és magyar főuraknak ugyan érdekében állott Csehszlovákia feldarabolása, de joggal tarthattak egyrészt szovjet, másrészt román ellenrendszabályoktól. Mindehhez hozzájárult még az, hogy Csehszlovákia demokratikus tömegei erős belső ellenállást fejtettek ki a nagytökés politikusok áruló mesterkedéseivel szemben. A nép felkészült arra, hogy a legvégsőkig harcouljon. A spanyolok erre fényes példát nyújtottak. Bizonyították, hogy bármilyen erőszakos eszközökkel igyekezzenek is elnyomni egy népet, amíg az egységes, mindig meg tudja védeni szabadságát.

A németeknek mindezért időt kellett nyerniök, hogy az ellentállást úgy külsőleg, mint belsőleg felmorzsolják. Tárgyalásokat kezdtek. És elkövetkezett München.

Danzig esetében a nácioknak már nem kell számolniok egy átfogó szövetségi rendszerrel. A lengyelek egyedül a kétes értékű angol szavatosságra támaszkodhatnak. Belső erejük azonban egyelőre még nagyobb a vezető rétegek egységes ellenállása folytán. Anglia más eszközökkel dolgozik. Egész sor kis államot igyekszik magához láncolni, s gazdaságilag érdekkörébe vonni és ezért meg kell őriznie tekintélyét. A fölé szokatlan erélyesség, valamint az oroszokkal folytatott tárgyalások esetleges következményei arra bírták a náciakat, hogy egyelőre beszüntessék Danzig elleni táma-

dásaikat és a nyílt fenyegetés helyett a lassúbb, de célravezetőbb tárgyalásokhoz folyamodnak.

Csehszlovákiával szemben is így tettek. A látszólagos megbeszélés mögött tehát az eddiginél sokkal nagyobb veszedelem rejti.

A német módszerekre jellemző, hogy akkor, amikor látszólag békésebb mederbe terelik az események folyását és tárgyalásokba kezdenek, csendes mozgósítást foganatosítanak az egész Birodalom területén. Hogy a tárgyalásoknál nagyobb súllyal szerepeljenek és több eséllyel rendelkezzenek, újabb szövetségek után néznek. A Berlin—Róma tengely egységének manifesztálása mellett még a tengely függvény-államainak felvonultatásával is igyekeznek bizonyítani szövetségi rendszerük hálózatának erejét. Rövid idő leforgása alatt magyar, bolgár államférfiak tesznek tisztelgő látogatásokat Berlinben, az olasz és német katonai szakértők hangoskodva tárgyalnak fontos stratégiai kérdéseket, Ciano pedig Spanyolországba utazik.

A tengelyhatalmak azon vannak, hogy Spanyolországot nyíltan is blokkjukba vonják. A lapok jelentése szerint Ciano látogatásával kapcsolatban egy olasz-spanyol katonai szövetség kérdése vetődött felszínre. Hogy mennyire haladtak az ilyenirányú tárgyalások, azt teljes bizonyossággal megállapítani nem lehet, egy azonban tény: Francó, Ciano olasz külügyminiszter fényes külsőségek között lezajlott látogatása után, a folyamatban levő lefegyverzést beszüntette és a már hazabocsájtott tiszteket újra szolgálatra hívta be. Erre nem csak a nemzetközi helyzetre való tekintettel volt szüksége, hanem azért is, mert az országban ismét nyugtalanító jelenségek észlelhetők.

A spanyol vezérkarban mélyreható ellentétek vannak. Ezek részben személyi eredetűek, részben pedig a mérsékeltbb nacionalisták és imperialisták, a királypártiak és fasiszták sorozatos torzalkodásaiból származik. Ez azonban még nem jelenti a legnagyobb veszélyt. Sokkal több gondot okoz Francónak és vezérkarának a spanyol nép mind sűrűbb lázadásokban kirobbanó elégedetlensége. Madridban napról-napra újabb szervezkedéseket lepleznek le. Sevillában hatalmas robbanás történik, Aszturiában pedig nyílt polgárháború dúl. Az aszturiai bányászok még nem adták meg magukat. Szívós harcot kezdtek az új rezsimmel szemben és ez a harc lappangva terjed tovább egyre nagyobb méreteket öltve. Így történt meg azután, hogy Francó néhány hónappal „végleges győzelme“ után újból kénytelen katonasággal megszállni a veszélyeztetett vidékeket, különösen az említett bányászterületeket.

Az európai krízis súlypontja még egyelőre nem alakult ki és bizonytalan, hogy a közeljövőben merre tolódik el. Danzig lekerült a napirendről, ami nem jelenti azt, hogy a náciik le is mondottak volna róla. Egyelőre csak csendes előkészületek folynak. Hogy milyen irányban, az ma még bizonytalan. Az európai erőviszonyok ugyanis úgy alakultak, hogy a német expanzió számára itt mutatkozik a legkisebb ellenállás útja.

Szlovákia ma német védnökség alatt áll. A szlovák államférfiak Berlinből kapott utasítások alapján dolgoznak és az ország úgy politikailag mint gazdaságilag egyszerűen függvénye a Harmadik Birodalomnak. Területének egy részét német katonaság tartja megszállva. És semmiféle nagyobb nehézségbe nem ütközne, ha ezt a megszállást kiszélesítenék.

A látszat-függetlenség elvesztése sem gazdaságilag, sem politikailag új helyzetet nem teremtene a két ország viszonyában. Annál inkább változna meg a helyzet stratégiailag.

Szlovákia elfoglalása Albánia megszállásához hasonló helyzetet teremtene Európában. Ahogy Olaszország áprilisban úrrá lett az egész Adriai tengeren és erősen veszélyeztette Görögországot, úgy forrósodna meg a légkör Magyarország, Lengyelország és Románia fölött. Szlovákia mindenképen fontosabb stratégiailag mint Danzig. A magyar állások tarthatatlanná válnának, Lengyelországot ezzel az átkaroló hadművelettel harapófogóba szorítaná és egy hatalmas lépéssel közelebb érne Románia felé a náci veszedelem. A lengyel fegyveripar javarészből a szlovák határ közelében összpontosul. Egy közepes erejű német hadtest érzékenyen sebezheti meg az utánpótlás központjait és megnehezítené a védelmet. Mindenesetre ez a helyzet több veszélyt rejt magában — legalább is katonailag — mint Danzig elfoglalása.

Albánia elfoglalása után a megkésített intézkedések egész sora következett. Anglia Görögország függetlenségét szavatolta, röviddel utána pedig létrejött a török-angol egyezmény, amit a francia-török szerződés követett. Szlovákiában különböző politikai csoportok és terrorista bandák torzsalkodásainak képében már mutatkoztak az anchluss előjelei. Épp úgy mint annak-idején a cseh és tót ellentétek. Ha a nyugati hatalmak most az egyszer nem várnák be a fejleményeket, hogy csak utólagos félintézkedésekkel mentsek a menthetőt, hanem megelőznék az eseményeket és Szlovákiát védelmükbe vennék, a háborúnak legveszélyesebb tűzfészekét oltanák el. Ha Szlovákiát épp úgy zárt területnek mondanák ki, mint a lengyel korridort, a náciak kétszer is meggondolnák mielőtt ott olcsó babérokra törekednének.

Ez talán még az öngyilkos-jelölt kis nemzeteket is új életkedvre derítené.

A japán-kínai háború Távolkeleten éppolyan zavaros helyzetet teremtett, mint Európában. Japánt belső feszítő erői egyre veszedelmesebb kalandokba zavarják. A megindított imperialista motor nem akar megállani. A huzamos kínai kaland az ország egész gazdasági életét tönkre tette és Japán ma ugyanazt a szerepet játsza Ázsiában, mint Németország, Európában.

Az idegen tőkések eleinte igyekeztek semlegesek maradni. Abban reménykedtek, hogy a japán-kínai konfliktus végeredményben majd az ő malmukra hajtja a vizet. Az angol-francia-amerikai érdekeltségek szerettek volna Ázsiában is spanyol helyzetet teremteni. Ha a kínaiak és japánok — így számítottak — erejük végére érnek, friss, pihent tőkéjükkel urai maradnak a

helyzetnek és mindkét féllel olyan feltételeket fogadtatnak el, amilyeneket akarnak.

A helyzet azonban Kínában lényegesen más, mint Spanyolországban volt. Kína óriás-ország. Belsejében, messze a tengerparttól 140 milliós munkás-paraszt köztársaságok létesültek. Ezek szabad területek voltak, melyek Csang-Kai-Sek uralmát sem ismerték el és csak most, amikor az egész kínai nép került veszélybe, léptek önként a Kuomintanggal szövetségre, hogy az országot közös erővel megvédjék. Kína nem annyira civilizált, mint Spanyolország. Az ország belsejében nehezen járható utak vannak, vasutvonalak nincsenek, rádió, telefon-hálózatról nem tudnak. A nép mindenütt ellenséges magatartást tanúsít a japán betolakodókkal szemben. Ahol csak teheti árt nekik és a kisebb csapattesteket hátbatámadja. Óriási felkészültség szükséges ahhoz, hogy ilyen területet rövid időn belül elfoglaljanak.

A helyzetet még szövevényesebbé teszi, hogy a Szóvjét állandóan nagyobb hadianyag szállítmányokkal segíti kínai szövetségését. Ez a segítség erősen érezteti hatását a frontokon. Különösen azokon, ahol a volt kínai népköztársasági katonák harcolnak. Kitűnő regyverekkel rendelkeznek, elszánt és harcdezt emberekkel, s eddig még egyetlen ütközetből sem kerültek ki vesztes félként.

A japán betolakodóknak természetesen ez a hathatós segítség fáj a legjobban. Mindenáron el akarják vágni a hadiszállítmányok útját. Ehhez pedig elsősorban Mongolia elfoglalására van szükség.

A Mongol Népköztársaság határán napról-napra összeütközések vannak a mandzsú-japán és mongol-szovjet csapatok között. A japánok neveltséges hadijelentéseikben naponta százzámra lövik le a mongol repülőket. Ezzel szemben az a helyzet, hogy a mongol-szovjet csapatok, melyek eddig csak védekeztek, minden támadást az ellenség nagy veszteségével vertek vissza. A repülőgépek valóban nagy fontossággal bírnak a hadszíntérnek ezen a részén. Hatalmas területek vannak mindenféle közlekedési lehetőségek és eszközök nélkül. A legbiztosabb és leggyorsabb közlekedési eszköz a repülőgép. Nem csoda tehát, hogy mindkét részről nagyszámú repülő vesz részt a harcban. Az eddigi összeütközések tulajdonképpen csak előcsatározások és a komolyabb harcok ezután következnek, hacsak a japánok meg nem gondolják és visszavonulót nem fújnak éppen úgy, mint annak idején Csankufengnél, ahol a szovjetkatonák alaposan ellátták a bajukat.

Japán belső helyzete a hosszú háború következtében napról-napra rosszabbodik. A belső elégedetlenség levezetésére épp olyan eszközökhöz kénytelen folyamodni, mint a Harmadik Birodalom. Külső hódításokkal és politikai sikerekkel igyekeznek belső feszültségét semlegesíteni. Csak hogy minden egyes vállalkozás újabb megerőltetést jelent a gazdaságának. A viszonyok rosszabbodnak, az elégedetlenség nő és így a sikereket fokozni kell. A kínai front megállt, nagyobb sikerekre egyelőre nincsenek kilátások. A mon-

goliai harcok eredményeiről szóló hazug jelentések propagandája sokáig nem folytatható. Sorra kerültek tehát az engedményes területek.

Angliát az európai kevert helyzet erősen leköti. Egészen biztos, hogy kénytelen lesz engedményeket tenni. Itt tehát könnyű siker kínálkozik. És valóban. Anglia késznek mutatkozott tárgyalásokba bocsátkozni a japán imperializmussal. A lapok jelentése szerint hajlandó elismerni Japánnak kínai „érdekeltségét”. Más azonban a helyzet Amerikával.

Az Egyesült Államok nincs úgy érdekelve Európában, mint Anglia, erői szabadok és így könnyebben mozog Ázsiában is. Az első lépés már meg is történt. Japánnak felmondta a gazdasági szerződést. Ez azonban egyelőre még nem jelent sokat. A szerződés csak hat hónap múlva jár le és semmi sem mond annak ellent, hogy újabb szerződést nem kötnek. Ha az USA komolyan gondolna gazdasági megtorló intézkedésekre, ez Japánnak érzékeny veszteségeket okozna, mai leromlott gazdasági helyzete még jobban elmergesedne és könnyen összeomláshoz vezetne.

Minderről azonban ma még korai lenne beszélni. Valószínűleg a japánok is meggondolják még a dolgot és csendesesen visszavonulnak.

Mindent összevetve: Anglia a Távolkeleten rosszul áll. Érdekeltségeit nem képes megvédeni. Engedékenységgel igyekszik tehát a kérdést elsímítani, hogy a végső döntést kitőlja, míg minden energiáját Keletre nem fordíthatja.

A nagy imperialista hatalmak helyzete általában világszerte megrendült, különösen Angliáé. Mindenütt újabb versenytársak jelentkeznek. Ezek ma még nem olyan erősek, hogy nyíltan is felvegyék a harcot a brit oroszlánál, de a kisebb sikerek és kicsikart sorozatos engedmények sokat ártnak, lerontják tekintélyét, aláássák megbízhatóságát. A nagy hatalmaknak ma épp olyan szükségük van a kis nemzetekre, mint fordítva. És ha össze nem fognak a status quo fenntartására, a mai nagy világbirodalmak rövid életűek lesznek.

Szubotica, 1939. július 28.

Szántó Árpád

Osztályharc

— A fasiszta ideológusok tudva levően visszautasítják az osztályharcot, amit „osztályegyüttműködéssel” helyettesítettek. Ezért érdekes az ismert fasiszta vezércikkíró, Virginio Gayda legújabb „elmélete a nemzetek között dúló osztályharcról”. Szerinte vannak „kapitalista” és „proletár” nemzetek. Az angolok és franciák kapitalista, az olaszok és németek proletár-

nemzet. Ha a „kapitalista” angol és francia nemzet nem hajlandó magántulajdonát megosztani a „proletár” olasz és német nemzettel, viselni fogja az elkövetkezendő vérontásért a felelősséget. De Kerilis az ismert iobboldali francia politikus felteszi a kérdést, hogy vajjon a cseh és az albán nemzet is „kapitalista” nemzet?